

2018-160

Archeologienota Tielen Kemelbeekstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

6-9-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Tielen Kemelbeekstraat (provincie Antwerpen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken vergunningsplichtige bodemingrepen 5000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied is min of meer trapeziumvormig en bevindt zich ten noorden van de Kemelbeekstraat. Het is gelegen in een bestaande industriezone langsheen de Gierlebaan, die zich recent heeft uitgebreid naar het oosten. De Kemelbeekstraat, tot voor kort niet meer dan een onverhard pad, werd hiertoe als verharde weg heraangelegd net ten noorden van het pad en zorgt voor de ontsluiting van deze nieuwe industriezone naar de Gierlebaan. Het plangebied is momenteel begroeid met gras en lag er ten tijde van de opname van de luchtfoto van 2016 zeer drassig bij en stond eigenlijk voor meer dan de helft onder water. Het plangebied is in totaal 17207m² groot.

Het plangebied was steeds onbebouwd. Op de oudst beschikbare betrouwbare kaart, de Ferrariskaart uit 1777, lijkt het in gebruik als grasland. Een onverharde voorloper van de huidige verharde Kemelbeekstraat is dan reeds aanwezig, en het plangebied kent ook een verbinding naar het nabijgelegen kasteel Tielenhof. Hoe de site er voordien uitzag is niet gekend. Op de 19de-eeuwse kaarten is te zien dat er ter hoogte van het noordelijke en centrale deel van het plangebied nat grasland aanwezig is; de zuidelijke strook is vermoedelijk in gebruik als landbouwgrond. Eind 20ste eeuw werd ten noorden van de site een fabrieksgebouw met loodsen ingericht. Zeer recent werd de industriezone uitgebreid naar het oosten, deze werken hadden ook hun impact op het plangebied: de Kemelbeek die doorheen de site stroomde werd gedicht en de loop ervan werd verlegd, de teelaarde werd op delen van het terrein afgegraven, en de gehele site was onderhevig aan allerhande grondwerken. In Tielen zijn al een aantal archeologische onderzoeken uitgevoerd, waarbij blijkt dat er zowel in de metaaltijden, de Romeinse periode als in de middeleeuwen menselijke aanwezigheid was. Vlak ten oosten van het plangebied werden bij een recent onderzoek onder meer twee hoofdgebouwen uit de midden-ijzertijd (500-250 v. Chr), een bootvormig gebouw uit de volle middeleeuwen (11de-12de eeuw) en twee schuren uit de late middeleeuwen (14de-16de eeuw; gelijktijdig met het nabijgelegen kasteel) aangetroffen. Het archeologisch vlak bevond zich ongeveer een halve meter onder het maaiveld. Het is opvallend bij de nabijgelegen site dat er geen archeologische sporen werden aangetroffen nabij de Kemelbeek, die centraal door de onderzoekslocatie liep; alle sporen en gebouwen bevonden zich op enige afstand hiervan op drogere en iets hogere gronden. Op het terrein werden 16 landschappelijke boringen uitgevoerd. Deze toonden aan dat er enkel in de zuidelijke strook langsheen de Kemelbeekstraat een ongestoord bodemprofiel aanwezig was/kan zijn. Het betreft een zone van ca. 4000m² waar grondsporen kunnen verwacht worden vanaf de metaaltijden tot en met de middeleeuwen. In deze zone werd een intacte C-horizont aangeboord op een diepte van ca. 45cm. Er is geen kans voor in situ bewaarde steentijd artefactensites. In het noordelijke en centrale deel is sprake van een sterke menselijke invloed op het bodemarchief. Er is duidelijke sprake van een nat moerassig gebied., hier worden geen archeologische sporen meer verwacht. Deze boorgegevens komen overeen met de classificatie op de bodemkaart, met natte gronden centraal en in het noorden

en drogere bodems in de zuidelijke strook. Op basis van de onderzoeksresultaten op het nabijgelegen terrein en van de resultaten van landschappelijke booronderzoek kan er voor de zuidelijke strook langsheen de Kemelbeekstraat een eerder hoge archeologische verwachting gegeven worden voor sites met grondsporen vanaf de metaaltijden tot en met de middeleeuwen.

Op het terrein worden diverse loodsen/units ingericht, alsook een interne wegenis en parkeerstroken. Er worden diverse nutsvoorzieningen en -leidingen en infiltratiekratten aangelegd. Om deze nieuwe invulling te realiseren moet rekening gehouden worden met een groot bodemverzet over het ganze terrein, waarbij minstens de teelaarde zal afgegraven worden, plaatselijk worden diepere ingrepen voorzien voor paalfunderingen en voor rioleringen. De geplande werken kunnen dus een grote impact hebben op het aanwezige bodemarchief.

De zuidelijke strook langsheen de Kemelbeekstraat kent een eerder hoge archeologische verwachting voor sites met grondsporen vanaf de metaaltijden tot en met de middeleeuwen. Deze zone is ca. 4000m² groot, in deze zone werd een intacte C-horizont aangeboord op een diepte van ca. 45cm. In de rest van het plangebied worden geen archeologische sporen meer verwacht. Op basis van enkel het bureauonderzoek en de landschappelijke boringen kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site in de zuidelijke strook echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio en kan een aanvulling zijn op de opgravingsgegevens verkregen bij het onderzoek op het nabijgelegen perceel. De kosten-baten analyse zal hierdoor positief uitvallen. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren. Er is nog grote onzekerheid of de omgevingsvergunning zal verleend worden, waardoor het economisch onwenselijk is om voorafgaand het effectief verkrijgen van de vergunning al te grote kosten te gaan spenderen aan verder vooronderzoek. Ook vanuit archeologisch standpunt is het aangewezen om het verder vooronderzoek pas uit te voeren nadat er zekerheid is dat de werken zullen uitgevoerd worden, om te vermijden dat er onnodig verstoringen plaatsvinden op het terrein.

In het kader van deze archeologienota werd reeds verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, zijnde een landschappelijk booronderzoek, uitgevoerd. Hieruit werd duidelijk dat er geen begraven niveaus aanwezig zijn en dat er een zeer lage tot onbestaande verwachting is voor in situ bewaarde steentijd artefactensites is. Andere vormen van verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem zijn niet relevant op dit terrein. Archeologische boringen, die vallen onder verder vooronderzoek met ingreep in de bodem, zijn wegens het gebrek aan steentijdpotentieel eveneens niet relevant om uit te voeren. De enige relevante en noodzakelijke methode van verder vooronderzoek met ingreep in de bodem is, gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtings-patroon, een proefsleuvenonderzoek. Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen. In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

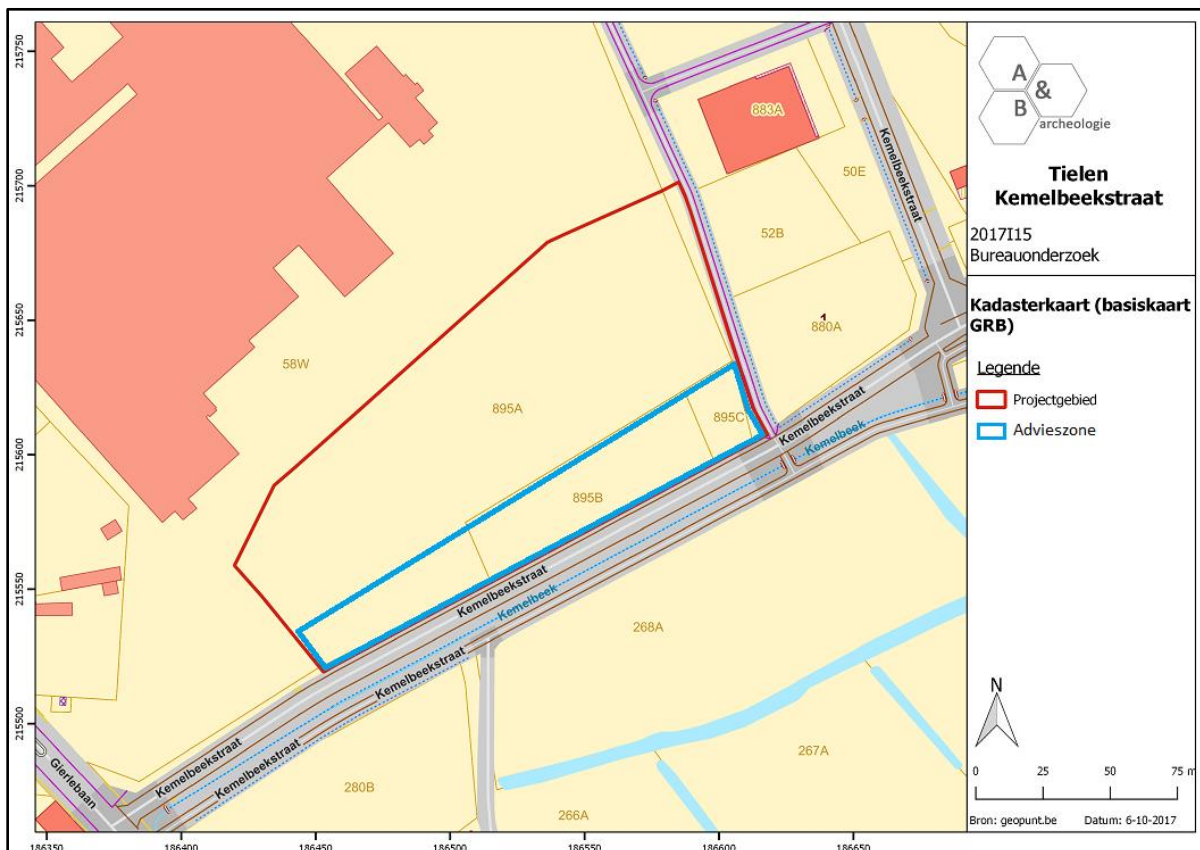
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Tielen Kemelbeekstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X186419,79 en Y: 215519,19; X: 186618,12 en Y: 215701,44

Kadastergegevens: Kasterlee, afdeling 3 Tielen, sectie C, percelen 895a, 895b, 895c

Het plangebied is 17207m² groot. Enkel de zuidelijke strook komt in aanmerking voor verder vooronderzoek. Deze strook heeft een oppervlakte van ca. 4000m².

Figuur 1 Aanduiding van het advieszone voor verder vooronderzoek op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kunnen de aangetroffen sporen gelinkt worden aan de resultaten van de opgraving op de nabijgelegen percelen?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

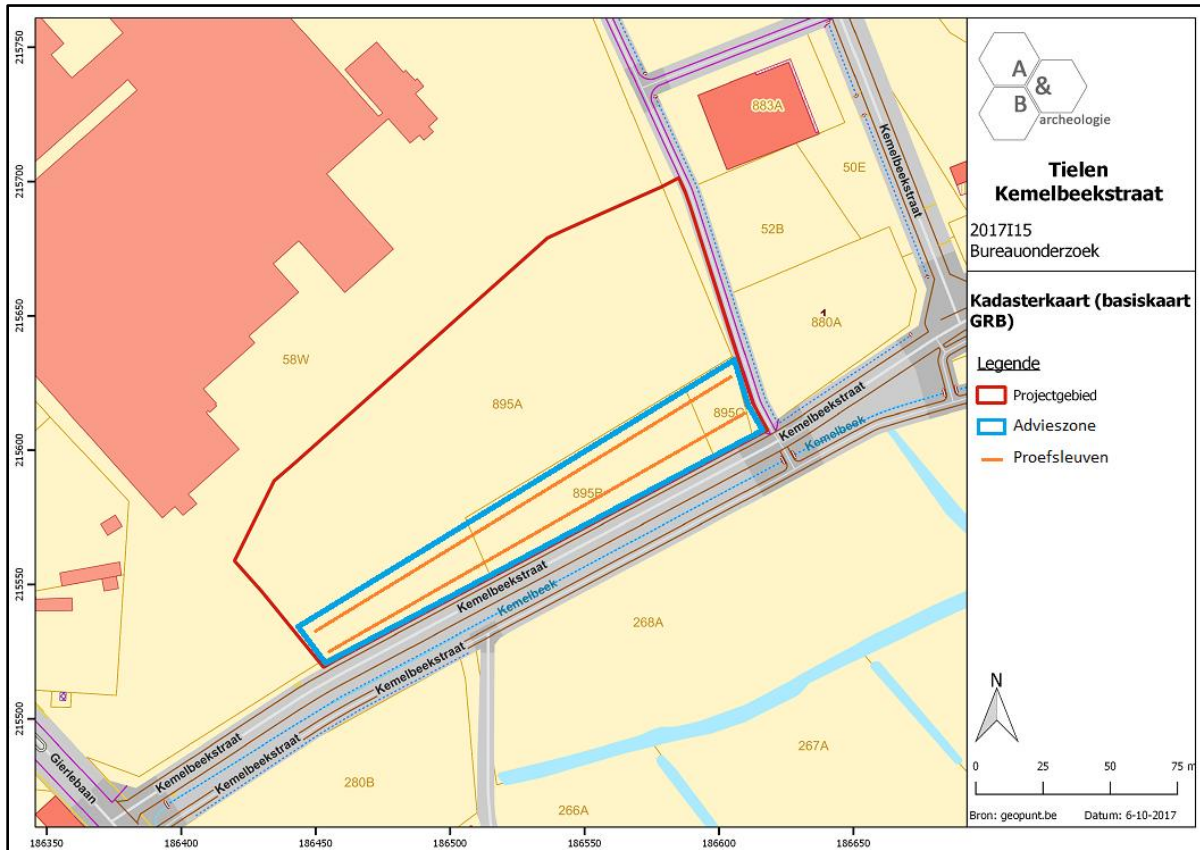
Niet van toepassing.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en zijn noordoost-zuidwest georiënteerd, mee met de lengterichting van het terrein. Door de smalle, langgerekte vorm van het terrein kunnen er maar 2 lange sleuven aangelegd worden binnen de onderzoekszone. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 400m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 100m², door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 500m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.